

Quadragesimale Ambrosianvm Dvplex, In Dvos Tomos Divisum

In Hoc Opere Per Singvlos Qvadragesimæ dies habetur bina Concio cum Morali, iuxta Euangelia, quæ in Ecclesia Mediolanensi leguntur. Cvm Indicibvs, Sacræ Scriptvræ, Et Rervm notabilium, cum Summa Concionum & Thematum Euangeliorum. Accomodantvr Hæe Conciones Ad Vsvm Romanum pro Quadragesima & ...

Tomvs Primvs, Continens Conciones A Dominica Prima, Qvæ Dicitvr In Capite, vsque ad quartam exclusiuè, quæ dicitur de Caeco

Bellintani, Mattia

Coloniae Agrippinae, 1626

Fer. V. Lucerna corporis tui, est oculus tuus Matth. 6. 22.

Nutzungsbedingungen

[urn:nbn:de:hbz:466:1-55873](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-55873)

Apostolorum eius. O mel afficiens corda credentium. Abundantia hæc est internæ consolationis, quæ fruuntur qui delectantur in Domino. Hæc eadem thesaurus noster est infinitus, & thesaurus (inquit) absconditus arenarum. Magna est velut mare consolatio nostra; abundant thesauri nostri, sicut arena maris; simul implentes, & latificantes: non sicut terreni onerantes & molestantes. Sed hi nostri absconditi sunt ab oculis insipientium. Et thesauros (inquit) absconditos arenarum. Sed nunquid non aperientur aliquando oculi nostri, ut sciamus quæ à Deo donata sunt nobis? magna videlicet & pretiosa dono. O thesaurus absconditus, repositus in domo Domini!

FERIA V. DOMINICÆ
DE ABRAHAM.

CONCIO PRIMÆ.

Lucerna corporis tui est oculus
tuus. *Matt. 6. 22.*

ARGUMENTVM.

Cur intentio nostra in operibus à Christo
appelleretur oculus. Effectus intentionis
istius est illuminare. Pravi effectus nimia
solicitudinis & auaritiæ sunt
manifesti.

MAGNA ratio, quamobrem à Christo credere debeamus, illiusque Sapientiæ nostras cogitationes nostrasque operationes accommodare, vna est hæc, quæ momenti est maximi, quam ipsemet innuebat, dicens de Patre suo: *Ego quæ audiui ab eo, hæc loquor in mundo.* Si enim, qui misit illum, verax est, ut Filius ipse missus, & stabatur, verax oportet sit Filius, qui nõ alia, quam quæ audiuit ab eo, loquitur in mundo. Magna quidem, & quæ multum certitudinis habet, est experientia, sed quid illa ad infinitam Sapiëntiam, quam non acquisiuit Christus, sed cum essentia, quæ eadem est Sapiëntia, accepit in æterna sua generatione? Quod eni dicit: *Sicut docuit me Pater, sic loquor,* idem est ac sic diceret: *Quæ loquor, sunt verba Sapiëntiæ, quam mihi me generando contulit Pater.* Verum ut maiorem illi fidem præbeamus feruentiori; affectu illius excipiamus doctrinam, etiam ad experientiam nos mittit Sciebat à Sapiente dictum esse: *Qui nõ est tentus, quid scit? Vir in multu expertus, cogitabit multa.* Et qui multa didicit, enarrabit intellectu. Tentatù vocat expertu, qui multa per experientia doctus, potest ea ceteris exponere deceter atq; vfaciter. Ided & ipse quasi expertus dicit. *Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus*

T: 2 *tuus*

11 Nominè Sapiëntiæ nuncupantur à Sapiente thesauri isti: propterea quod simul
Ec. 41. 17. vtrumque coniunxit dicens: *Theaurus inuisus, & Sapiëntia abscondita.* Tantus est thesaurus iste Sapiëntiæ, ut omnia quæ desiderantur, huic non valeant comparari. Heu saltem diligentia illa & labor huic adhiberetur, quem subeunt homines pro pecunia materiali & thesauro corruptibili! *Si qua seris eam quasi pecuniam, & sicut thesauros effoderis illam, tunc intelliges timorem Domini, & scientiam Dei inuenies.*
Rom. 6. 19. Maius quid meritò flagigaretur, sed humanum dico propter infirmitatem carnis vestra. Sicut exhibetis diligentiam vestram ad quærendum pecuniam, ita eandem saltem exhibete sedulitatem ad quærendum gratiam. Sicut laboratis in effodiendis thesauris latentibus in visceribus terre; Idem, idem quæso labor impendatur, ut abundantiam gratiæ accipiatis. Heu vox Domini; *Veni in virtute, veni in magnificentia, ut confringas Cedros Libani, ut concutias desertum, ut moueantur vestigia hominum, & exeant de deserto Libani, de monte pingui rerum temporalium, ut veniant in domum Domini, ubi videant voluptatem Domini, & delicias assument atque diuitias, quæ eorum replent thesauros in loco pascuæ collocent eos; ubi nihil illis desit in vlla gratia, sed sempiterna fruatur gloria. Amen.*

z
z
 suus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Quod idē volens facere de solitudine temporalium, quam à mentibus nostris fatagit amouere, ad eandem nos mittit experientiam dicens: *Nemo potest duobus Dominis seruire. Respicite volatilia cœli.* Doctrina tam utilis tantæque auctoritate firmata, à nobis hodie apertis est brachiis amplectenda: Quod vos rogo.

In superioribus agens de recta intentione habenda in operibus, illam potissimum obliquitatem ab illa conatus est arcere, qua operantes fauores expetunt humanos, idque explicauit in opera trium virtutum, videlicet Eleemosynæ, Orationis & Ieiunij. Addiditque rationem mercedis, quam perdunt, qui homines respiciunt; recipiunt, qui Deum. Quæ ratio, vt fortius imprimeretur, regulâ subdidit generalē de thesaurizando non in terra sed in cœlis, quod in terra perdat thesaurus, in cœlis asseruetur. Modò generalius loquitur de intentione, quomodocunque recta siue obliqua. Vbi primò, ipsam intentionem oculum vocat. Secundò inde trahit effectum illius tum rectæ tum obliquæ, qui est illuminare siue obscurare. Tertiò innuit aliū quendam effectum, qui est seruitus, cui intentio addicit hominem operantem. Ibi.

Diuiso.

Nemo potest duobus Dominis seruire. Circa primum, cur intentionem vocet oculum, satis est apertū. Quod enim maximè spectamus operantes, illud idem est, quod intendimus: Vnde & spectare, intendere dicimus, & sermone vulgari, dum exprimere volumus intentionem, dicimus habere oculum. Et ad id oculum habere dicimus, quod principaliter spectamus, videlicet quod potissimum intendimus. Rem (inquam) illam, quæ menti nostræ in primis obicitur. Arans & colēs terrâ quid spectat? id quod expectat, id quod in primis cupit querit, intendit. *Arat autem* (inquit Apostolus) *in spe fructus percipiendi.* Ad fructum igitur habet oculum, & aciem mentis in illum tendit, atque ita illum intendit. Vnde etiam apud Sapiētes sæculi, intentiones dicuntur species illæ, quibus oculus dirigitur in obiectum: quia in ipsum per illas tendit. Sapiēter igitur Dominus per o-

1. Cor. 9. 10

culum intelligit intentionem. Oculum autem simplicem vocat illum, qui purus est, cui nihil extraneum mixtum est. Vnde alibi notabat habentes in eo siue trabem siue festucam, quod siue mulum siue parum sit in oculo præter oculum impedit officium eius, quod est videre. Et tunc oculus non est simplex, sed nequam id est malus: malus (inquam) priuatus bono sibi congruente, quod est puritas, simplicitas, impermixtio.

Ex hac appellatione oculi & distinctione simplicis & nequam, consonanter depromit distinctionem intentionis rectæ vel obliquæ; simplicem quippè rectam vocat, quæ autem obliqua est nequam appellat. Simplex enim recta est quasi linea recta, quæ nihil nisi rectum habet, tota à principio ad finem vniformis, nihil profusus habens permixtionis, ac proinde inter duo puncta vna tantum est recta, obliqua autem possunt esse infinitæ, propter varias compositiones partium diuersarum, quæ deformes sunt. Quæ autem maximè recedit à simplicitate, illa est, quæ obliquè reflectitur super idem punctum vnde exorta est, & procedendo recedit; nam hæc ex veluti contrariis partibus mista est. Vna enim parte recedit à puncto, altera reuertitur ad eundem, accedēs vnde recedit. Rectè igitur recta simplex dicitur, obliqua verò nequam.

Hinc mox apparet illarum effectus primus. Nam sicut oculus simplex totum corpus illuminat, nequam verò totum corpus efficit tenebrosum, haud secus operantur intentiones, siue bonæ siue malæ in toto corpore operationis suæ, rectè directæ siue obliquæ atque obtortè tendentes in illud quod spectatur. Totum quippe corpus animalis per solum oculum videt, & totum solum oculus perspicit ac prospicit. Ex quo sequitur, quod si oculus fuerit simplex ac purus, adeò quod bene videat, huius lucis princeps sit atque consors totum corpus omneque illius partes. Si verò oculus nequam fuerit, vt ex mixtione impediatur ne videat, tunc pars qualibet corporis & omnes simul lucis penitus sunt exortes & expertes: Atque adeò totum corpus sit tenebrosum.

Corpus

Corpus intellige actionem quam operaris, vt Ieiunium, Orationem, Eleemosynam. Si recta intentione horum vel similibus quidquid feceris, totum rectum erit, totum bonum: quia cuius finis bonus est, ipsum quoque bonum est. Si distortum habeas oculum, si non rectam intentionem, si aliud destinas opus quam praeferbat lex, totum opus obliquum est, totum malum; quia cuius finis malus est, ipsum quoque malum est. Ecce quantum valet intentio operantis! Quanta est illius efficacitas super opus, vt bona bonum perficiat, mala malum. Ideo Paulus tam magnificat, vt dicat: *Oramus Deum, vt nihil malefaciat: nō vt nos probati appareamus, sed vt vos quod bonum est faciat: nos autē vt reprobi simus.* Cupit fideles à malo abstinere. Absq; dubio si id fecerint, inde erit Apostolus commendatus, qui filios sic bonos genuerit, sic sapientes, sic eruditos. Nam gloria patris est filius sapiens. Sed gloriam hanc suam nō spectabat Apostolus; nam quod in se erat, potius ab hominibus reprobari exoptat, vt reprobis videlicet reputari; sed fidelium intendebat utilitatē. Recte intentionis virtute Moyses furentem Deum placauit, qui totum populum illum pernicem de terra tollere meditabatur. *Ne quos orat Moyses dicant Aegyptij; callide eduxit eos, vt deleterent in montibus. Non poterat Dominus introducere eos in terram, quam pollicitus est eis, & oderat eos. Idcirco eduxit; vt interficeret eos in solitudine.* Diuinum allegauit honorem, quem spectabat oculo simplici, recta intentione, promde tantum valuit oratio iusti, vt tantam gentem à tanta strage vnica eximeret oratione. O si opera nostra talem haberent oculum simplicem, quam lucida essent, quam splendidia, quam vigoris ac potestatis plena! Pessima ē contra est & obliqua intentio, quae totum corpus tenebrosū facit, quae etiam domum Dei facit speluncam latronum, vt eius prauitate etiam oratio fiat in peccato, vt incensum & sacrificium sit abominatio ante Deum, vt per seruos Dei nomen eius blasphemetur inter gentes. Hac pater mendacij aulus est etiam Deum ipsum notare,

qui idē phibuerit primos homines, edere de ligno illo, ne fierent illi similes: *Scit enim Deus, quod in quocunq; die comederitis, eritis sicut dii, scientes bonum, & malum;* pessima ipse Satan actus intentione, vt morti addiceret patrem & matrem omnium viuentium. Quod & fecit primus & pessimus homicida.

Effectum autem istum intentionis penitus cōsiderantes attendimus, quod merito Dominus *lucidum* nuncupat bonum opus, malum autem *tenebrosū*, vt iter in metaphora: sed maximē *quoniam Deus lux est, & tenebra in eo non sunt ulla*, ac proinde omnia quae Dei sunt, luci comparata sunt: tenebris verō, quae Deo aduersantur. Sic Filius Dei dicebat de se: *Ego sum lux mundi*: de Apostolis: *Vos estis lux mundi*: de eorum operibus: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona.* Contra verō quae Deo displicent, nomine tenebrarum significari solent. Hinc de demonijs: *Refores mundi tenebrarum harum.* *Hac est hora vestra & potestas tenebrarū.* Hinc homines mali: *Eratis aliquando tenebra.* Hinc opera peccatorum: *Abiciamus opera tenebrarū.* Sic & mala eorum intentio: *Si lumen quod in te est, tenebra sunt, ipsa tenebra quantā erunt?* Lux res est spectabilis, delectabilis, desiderabilis. Tenebrae ē contra despicabiles, inuisae, odiosae, molestae. Vnde Tobias: *Quale mihi gaudium est, qui in tenebris sedeo & lumen caeli non video.*

Hac ratione atque nuncupatione Paulus mōnet, hortaturq; fideles ad opera lucis atq; virtutis. *Eratis (inquit) aliquando tenebra; nunc autem lux in Domino. Vt filij lucis ambulate.* Fructus enim lucis est in omni bonitate, & iusticia, & veritate. Quae lucis sunt, bona sunt, iusta sunt, vera sunt: Quae tenebrarum, mala, iniusta, falsa. Tanta est autem obliqua intentionis peruersitas, vt bona in mala conuertat, iusta iniusta faciat esse; & vera obruat falsitate. Fructus autē lucis, qui est opus bonū, est in omni bonitate & iusticia, & veritate. Filius lucis est homo illuminatus, sicut filius huius saeculi est homo saecularis; & filius perditionis est homo perditus.

Ergo filius lucis est arbor bona, bonos faciens fructus; in quibus est bonitas omnis, iustitia, veritas. Bonitas est in rectitudine intentionis; Iustitia in opere bono de natura sua; veritas in vera existentia virtutis; ut non appareant solum, sed verè ita sint. Bonitati autem tribuitur recta intentio: quia bonum omne creatum non ob aliud bonum est, nisi quia refertur ad increatum & ad summum bonum. Bonitas enim eius stat in hoc, quod sit res appetibilis; non autem propter se, quia hoc est solius boni infiniti. Et quoniam nihil est appetibile, quod non sit propter aliquid appetibile est, necesse est, ex eo quod appetibile est, habeat talem appetibilitatem, quæ est rei bonitas; quæ appetitum ad se trahat, vel propter seipsum, vel propter aliud, quæ pluris pendatur. Ergo quoniam bonitas rerum creatarum non propter se appetibilis est, sed propter summam bonitatem, quæ omnium est prima bonorum causa: Hinc est, quod bonum in creatura ordinem dicitur ad Deum, qui solus est bonus ex se. Ex quo sequitur, quod res create semper de natura sua bonæ sunt, quia sic appetibiles sunt in ordine ad eum, qui fecit illas. Si autem aliò quàm ad Deum referantur, malæ fiunt; quia relatio ista actualis distorta, mala est; & malitiam suam in rem illam, ut sic relatum effundit. Si autem res, quæ de sui natura propter Deum appetibilis est, etiam actu propter Deum appetatur; tunc res illa, quæ de se bona est, etiam volenti & rectè ordinanti & referenti bona est; ut verè dici possit bona valde. Vides nunc, quam obrem vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Visio illa Dei est gloriatio Dei & complacentia (ut more hominum loquamur, sicut loquitur Scriptura) de qua in

Gen. 1. 31.

Prou. 8. 30.

Sapientis libro. *Et delectabat per singulos dies ludens in orbe terrarum.* Delectatio autem ista notat quietem animi, qui propter seipsum amabat bona sua. Nam in ipsis videbat bonitatem suam infinitam, in creatura diffusam. Et videns complacentur sibi, & letabatur in operibus suis. Ergo & nos si dispiciamus quod fecimus, & videamus quod bonum sit; &

complaceamus nobis in illo, eò quod bonum sit, id ad infinitam referimus bonitatem, quia bonum est; quia per ordinem illum bonum sit. Hæc fructus est lucis, quæ videmus, & quam videmus, & propter quam videmus, quod opus nostrum & vniuersa quæ fecimus, bona sunt & bona valde: quia in se iusta sunt, atque ad eò bona; & quia propter Deum facta, id eò bona valde. Vbi verò lux non est, qui etiam bona fecit, is non videt quod bonum sit quod fecit; quia quod non est, non videtur. Non est autem bonum; quia lux non est in eo: quia non ordo ad Deum, non relatio ad summam bonitatem. Ergo qui fecit quod fecit, non videt quod sit bonum.

Quæso attendamus, si forsan hic sit, mysterium quod primū, quod verbum exprimitur distincte factum, sit lux, de qua scribit primus scriptor. *Et vidit lucem, quod esset bona.* Deus quidem lux est, & alia à se luce non indiget, ut videat, quæ facit. Sed propter nos hæc scripta sunt, ut creata luce nobisq; donata, cætera videamus quæ bona sunt, ut simus filij lucis; & tunc luce ad lucem videntes, videmus in bono opere Diuinam bonitatem, ut videntes illam lætemur & gloriemur in illa, quod est in Domino gloriari; quia bonitas Dei Deus est. Vides autem in bono opere tuo Diuinam bonitatem, quando illud ad ipsam relatum est. Fructus ergo lucis est in omni bonitate: quia quod a luce procedit, omne bonum est. Est verò fructus hic etiam in iustitia: quoniam opus, quod iustum non est, in Deum referri non potest, quia damnantur dicentes: *Faciamus mala, ut veniant bona.* Non patitur Deus, ut panis pollutus ponatur super mensam suam, ut super altare suum offeratur cæcus aut claudus. Ita enim despicitur Deus, non honoratur, prophanatur altare, & mensa non sanctificatur. Audi illum in Malachia: *Ad vos o Sacerdotes, qui despicit nomen meum. Et dixistis: In quo despicimus nomen tuum? Offeritis super altare meum panem pollutum. Et dicitis. In quo polluumus te? In eo quod dicitis. Mensa Domini despecta est. Si offeratis cæcum ad immolandum.*

*molandum, nonne malum est? Et si offerat
tis claudum, & languidum, nonne malum
est? Quomodo potest videri bonum, quod
malum est; Malum est offerre cæcū, clau-
dum, languidum, panem pollutum. Qui
lucem videns videt hæc, videt non quod
sit bonum, sed quod sit malum. Qui autē
hoc Deo offert, ille est, qui malè agens &
odiens lucem, vult blasphemis honorare
Deum; legis suæ transgressione quasi Deo
blandiri; quasi in gratiam Dei facere, quod
repugnat gratiæ eius; quasi iusto qui est
ipsa iustitia, possit, quod iniustum est, aliqua
ratione placere. Panis pollutus, animal ma-
culatum & defectuosum, iniusta sunt ope-
ra, quæ qui Deo offert, despiciunt nomē eius,
illum exhonorat. Nam, ut dicit Apostolus,
per transgressionem legis Deus inhonoratur.
Non ergo fructus est lucis, nisi quod iustum est.
Additur tertio loco, & veritate; quoniam
tam bonitas quæ iustitia, ut sint fructus lucis,
vera sint oportet, non ficta, non vana, non
falsā, non apparentia solum. Sint verè iusta
opera, sint verè propter Deum facta. Con-
tra primū peccabant sacerdotes, offerentes
quæ erant prohibita secundum legem. Et
huiusmodi sunt omnes, qui malè agunt;
qui faciunt de rapina elcēmofynā, qui mi-
serentur viduæ & pupillæ quam violant; qui
tuentur pupillos, quos deuorant; qui vili-
tant Ecclesiam, quam pollutunt; qui filios
enutriunt, quos scandalizant; qui blandiū-
tur amico, cui insidiantur; qui Sacramenta
suscipiunt, quæ conculcant; qui Deum ro-
gant, quem blasphemant; qui in fide glo-
riantur, quam mortificant; qui Christo di-
cunt: Domine, Domine, & non faciunt, qua
dicit; qui iudicant secundum faciem; qui
persequentes iustum, arbitrantur obsequium
se præstare Deo; qui dicentes: Da gloriam
Deo: De illo dicunt: Quia peccator est.
Summa, huiusmodi sunt omnes mala a-
gentes. Contra secundum peccabat Pha-
risæus orans; Deus, gratias ago tibi, quia
non sum sicut ceteri hominum; raptores,
adulteri. Populus item, cui per Zachariam
obiicit Dominus: Cum ieiunaretis, &
plangeretis; nunquid ieiunium ieiunastis
michi? Et cum comedistis, & bibistis; nun-
quid non vobis comedistis, & vobis ipsis bibi-*

*stis? Deo comedebant, qui in honorem
Domini in festiuitatibus coram illo latan-
tes epulabantur: Sibi autem comedebant,
quando immundi & scelesti, & Deo odi-*

Malac. 2. 3.

*biles celebrabant festiuitates, quas vocat
ideo Dominus stercus. Ita huiusmodi
sunt, qui bona quidem aliqua operantur
in caru fidelium; sed pleni sceleribus sunt,
& mundo deseruiunt; cuiusmodi plurimi
sunt.*

Luc. 11. 35.

*O quantæ tenebræ sunt in regione lu-
cis? Si lumen, quod in te est, tenebra sunt;
ipsa tenebra quanta erunt? Si ex defectu
bonæ intentionis etiam bona opera luce
carent, quid de malis operibus dicendum
est? O tenebræ operientes terram! O tene-
bræ insidentes super faciem abyssi! O ini-
quitates grauatae super homines, & super-
gressæ etiam super caput eorum. Omnes
declinauerunt. Nemo ex eis facit legem.*

*Gen. 1. 2.
Psal. 37. 5.
6
Psal. 13. 3.
Ioan. 7. 29.
Gen. 1. 3.*

*Sed quæso fiat lux, & diuidat Deus lu-
cem à tenebris. Nemo potest duobus Dominis
seruire: aut enim unum odio habebit, & al-
terum diliget: aut unum sustinebit, & al-
terū contēnet. Hic Dominus occasione mō-
strandī has duas intentiones sic sibi inuicē
aduersari, ut in vnū conuenire non possint,
transit ad alium illarū effectum, qui est ser-
uitus, quam intentio causat. Vbi prius dat
regulam generalem, postmodum verò ad
nos conuertens sermonē, ab ea ad seruitu-
tem descendit specialē, dicens. Non potestis
Deo seruire & Mammona. Circa primū in-
dagemus in primis, quomodo intentio ge-
neret seruitutē, pro quo tria consideramus.
Primum, quod intentionem facit dilectio. Se-
cundum, quod dilectio amantē facit seruum.
Vnde tertium sequitur, quod seruus hono-
rat Dominum suum. Itaque primo loco di-
cimus, quod intentionem facit dilectio.
Quod diligitur propter seipsum; istud est
finis operis nostri; Huc intentio dirigitur.
Quod propter aliud diligitur, in hoc non
firmatur intentio, veluti per viam transit
vltra progrediens. Hæc est ratio potissima,
cur totæ tantæ tenebræ operiunt terram,
& caligo populos: quia omnes quarunt
quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi, & so-
la charitas non quarit quæ sua sunt. Ho-
mines autem seiplos amantes, quarunt
quæ*

*Iai. 60. 2.
Phil. 2. 12.
1. Cor. 13. 5.*

quæ sua sunt. Quomodo ergo est charitas Dei in ipsis? statue hoc apud te, quantus est amor tuimet, tantæ tenebræ sunt in te. Amor tuus pondus est horologii, quo omnes circumaguntur rotæ tuarum operationum, etiam si fortè in conspectu hominum & fortè etiam in oculis tuis directæ videantur in Deum. Abner Dei decretum præterevidetur, sed si penitus consideretur, non rectè ad Deum ambulare perspicietur. Princeps militia Regis Isboseth filii Saul pugnavit contra David, sed occasione quadam indignatus contra Isboseth

1. Reg 3.17

dixit ad seniores Israël: *Tam heri, quam nudius tertius quarebatis David, ut regnaret super vos. Nunc ergo facite. Quoniam Dominus locutus est ad David, dicens. In manu servi mei David saluabo populum meum.* Quis non putasset rectam hunc habuisse intentionem, quando verè Dei statutum erat, ut regnaret David? attamen historia declarat, unde motus esset. Heu cum venerit ille, cuius ventilabrum in manu sua, & permundabit aream suam, quantas inueniet paleas? quantum puluerem?

Matt 3.12.

& Luc 3.

16.

& in operibus bonis quam modicum triticum? quam pauca pura grana? ut interim taceam de zizaniis iniquitatum permistis frumento. Quam multi sunt fallentes semetipsos, lucis expertes, qui ambulant per vias tenebrosas, derelinquentes iter rectum, quò itur ad ciuitatem habitationis; qui putant & volunt Deo appropinquare, cum longè admodum sint? Heu! in morte aperientur oculi nunc clausi.

7

Secundum hic considerandum est, quòd dilectio seruorum facit diligentem eius rei, quam propter seipsam diligit. *Aut enim unum Dominum odio habebis, & alterum diliges.* Et ita quem diligit, Dominum habebit. Intentio ergo sequens dilectionem, subicit amantem & tendentem dominationi illius, in quem ut prædilectum tendit, tanquam in finem vltimum. Hoc prænosce David rogabat: *Gressus meos dirige secundum eloquium tuum: & non dominetur mei omnis iniustitia.* Quasi dicat. Si non rectè incedam via, seruus seruorum ero iniustitiæ, ad quam declinauero. Ut ergo non dominetur mei iniustitia, gressus

Pf. 118. 133

meos dirige secundum legem tuam, ut ambulem per viam mandatorum tuorum, & proinde tibi soli seruiam, cuius præcepta amans seruiabo. O seruitutem felicem, filialem, liberam, & nobilem! At si te ipsum diligis, tui ipsius seruus efficiaris, seruus peccati, seruus Principis huius mundi. Sed pondera seruitutem tuimet. Non seruus tibi libero, sed tibi seruituti addicto. Dum enim exhibes membra & animam seruire iniustitiæ & iniquitati, seruus es peccati, & ita tui dominatur iniustitia, quam quia tu operaris, seruus es tui ipsius iniqui & iniusti. Ergo seruus seruus factus es. Et quid vilius? quid durius? quid laboriosius? Expedias te, si vales ab hac misera seruitute. Seruitus quòd maior est, eò magis premit, strictius vincitur, ligatius dissolubilis. Seruus seruorum ille est, qui ad extremum seruitutis deiectus est. Tu, tu huiusmodi es. Qui quòd diligis te, amoris vinculo teneris ligatus; quod quia amor est, dissoluere aut disrumpere non curas. Et quæ merces tam misera seruitutis?

Non te extollas in cogitatione anima tua velut taurus, ne fortè elidatur virtus tua per sultitiam: Et solia tua comedat, & fructus suos perdat, & relinquantur velut lignum aridum in Eremo. Anima enim nequam disperdet qui se habet, & in gaudium inimici dat illum, & deducet in sortem impiorum. Attende quomodo sapiens in his verbis suis diuidit hominem in duos, quorum vnus sit velut agens, alter velut patiens. Non te extollas Extollit agens, patiens extollitur. Si extollis te, tu ipse agis, & pateris. Item, anima nequam disperdit, qui se habet, quis est habens animam? quæ est anima habita? tu ipse solus, qui habes te, & à te habetis. Anima ista habita disperdet habentem illam, dat illum in gaudium inimicis, & deducit in sortem id est hereditatem impiorum. Qui illum dat? qui illum deducit? certè tu ipse te disperdis, tu ipse te das, tu ipse te deducis. Sic ergo tibi seruiens, tibi ipsi das præmium seruitutis. Quomodo seruus? te Dominum tuimet constituit, extollens te super te, velut taurus indomitus, domitus & dominatur tu o subiectus. Dum liberè, licenter, ac petulantè

Extollit

Præ

Et

Pf.

lanti r

lanter excurris, nullum timens, alios terrens, quid tu facis? Elidis virtutem tuam, quam subdis dominatui serui seruatorum, & hoc per stultitiam, reputans te Deum, qui seruus seruatorum es. Perdis folia & fructus; neque habes neque pares: existentiam & apparentiam destruis. Et velut lignum aridum relinqueris. Hoc est perdere, & bona apparentia, ut folia; & bona existentia, ut fructus; & bona huius vitæ, & bona futuræ: te ipsum perdis, te ipsum spoliâs, te ipsum damnas. Hæc fors & hæreditas impiorum. Hæc merces tantæ virtutis, tanti laboris. O Domine seruus seruatorum! Hi sunt, qui ambulant in magnis & mirabilibus super se; qui ventri suo deferunt; qui appetitui obsequuntur.

8 Hinc tertium habemus, quod est honor qui debetur Domino. *Aut enim unum* (inquit) *sustinebit, & alterum contemnet.* Sic ut contraria sunt diligere & odio habere; sic sustinere & contemnere. Contemnit qui spernit, qui despicit, qui deprimat, qui ad nihilum deducit in conspectu suo, id est, qui pro nihilo habet. Ergo sustinet, qui tenet supra, qui leuat, qui eleuat, qui extollit. Qui se ipsum diligit, se extollit. *Pro. 3. 35.* Sed quid demum? quod dictum est: *Et folia perdit, & honorem, & apparentiam: Et hoc per stultitiam suam.* Scriptum est autem: *Stultorum exaltatio, ignominia.* Cedit enim gloria eorum in confusione ipsorum. At contra. *Sapiens cor & intelligibile, abstinebit se à peccatis, & in operibus iustitiæ successus habebit.* Hic videlicet intendit prosperè, procedit, & regnat. Si stultus extollit se, sapiens humiliat se. Qui autem verè se humiliat, non sub alio se humiliat, quam sub potenti manu Dei, quæ cum potens sit, de stercore erigit pauperem; ut colloquet eum cum Principibus; de stercore (inquam) in quod ille ipse se deiecerat, omnia sua, in quibus poterat gloriari, ut stercorea arbitratus. Ab his exaltat illum Deus in die visitationis, quando venit mercedem retribuere. Sic se humilians, abstinet à peccatis: nil enim magis præualet peccatis, quam vera humilitas. Et idè bene illi succedunt omnia ac prosperè, & in operibus iustitiæ successus habebit, per-

Tom. I. Beilmani.

transiens atque progrediens bene faciendo, & retributionem in dies accipiens exaltatus dextera Dei. Ut meritò dicat Sa- *Pro. 3. 35.* *Gloriam sapientes possidebunt: Stultorum exaltatio, ignominia.*

Ecce jam contrarietas intentionum, rectæ & obliquæ, quando *nemo potest duobus Dominis seruire*: quia etiam secundum Philosophos in vna prima causa statur, siue illa efficiens sit siue finalis. Et idè duo primi fines esse non possunt. Et quia finis operantem mouet, ut amatus: amor verò seruum rei amatæ facit amantem; duos Dominos simul habere nemo potest: sicut duabus vijs, quæ ad diuersa, & eò magis si ad contraria tendunt, nemo pariter potest *Exhorta- tio.* *incedere.* Quanta igitur sedulitas adhibenda, ut rectè incedamus ad Deum? *Appre- P/sal. 2. 12.* *hendite itaque, apprehendite disciplinam, ne quando pereatis de via iusta.* Quod quādo fit, indignatur Deus. Nam quid est hoc aliud, quam Deum priuare sua dominatione? Quam illum deturbare velle de suo Principatu? Quam quæ sua sunt, quæque illi subiecta sunt, omnia surripere atque distrahere velle? Quam hominem se supra Deum velle extollere & eleuare? Quam Diabolum ipsum superbiâ & extollentiâ *I/sai. 14. 14.* *velle superare? Dixit ille: Similis ero Altissimo.* Tu verò cū homo sis, facis te ipsum Deum; neque alium Deum esse vis, quam te ipsum, quem summum finem constituis. Causa verò finalis prima est omnium; ergo dum propter te ipsum facis quidquid facis, Altissimum te constituis, cui omnia, & Deum ipsum vis esse subiectum. Vide quantum malum, quantum scelus, quantum facinus ille committit, qui non dirigit gressus suos in viam rectam; qui relinquit iter rectum; cuius viæ peruersæ sunt; cuius oculus nequam est. Num iste non mittetur in tenebras exteriores, qui tantas patitur interiores? *Totum eius corpus tenebrosus erit* proculdubid. Si intra tenebrosus est, & extra tenebrosus sit oportet, ut sit totum tenebrosus; si oculus nequam, si mens cæca, si ratio errans, si deceptus intellectus, si anima interius versatur in tenebris, non aliò quam in tenebras exteriores exterior est pars quoque detru-

Vu da, vt

da, vt totus sit homo tenebrosus & in tenebris conticescat.

SECUNDA PARS.

9 **N**on potestis Deo seruire & Mammona. *Ideo dico vobis. Ne solliciti sitis* A regula generali ad particularia descendit, vt perspicue illa intelligatur quasi exemplificans, in casu particulari veritatem ostendens regulæ generalis. Huic casui & enunciato particulari, exhortationem adiicit siue iussionem dicens: *Ideo dico vobis. Ne solliciti sitis* Ad hanc verò specialem regulam doctrinam descendit Dominus, propter vniuersalem corruptionem & transgressionem; Quoniam omnes auaritia student, omnes auaritiam sequuntur. Vnusquisq; declinauit ad auaritiam suam à summo usque ad nouissimum; inquit Propheta. Quo fit, vt auaritia sit in capite omnium, tanquam Regina mundi & Princeps vniuersæ terre; vt verè dicat Sapiens. *Pecunia obediunt omnia.* Eleganter itaq; à doctrina comuni, qua docet ne iustitiam nostram faciamus coram hominibus, paulatim gradatimque nos duxit ad tantum nefas dignoscendum, quo mundus totus in maligno positus, relicto Deo viuo, Idolum sibi fabricauit, quod vt Deum colit, atq; in eo suam spem collocat omnem. Vt sicut oculus nequam totum corpus reddit tenebrosum; ita concupiscentia oculorum facit, vt tenebræ sint super faciem abyssi, omnisq; huius mundi moles tenebrosa sit. Non enim frustra Angelos tenebrarum, vocauit Apostolus Rectores mundi tenebrarum harum. Sic exponens, quod per mundum intelligat, nempe tenebras istas, quibus totus, sicut pannis infantia, obuolutus est mundus. Dicit ergo propterea Dominus. *Non potestis Deo seruire & Mammona.* Puto autem, quod etiam hac ratione descenderit ad tractatum de auaritia, cuius seruitus maximè Diuinæ opponitur seruituti: Quoniam quauis omnis, qui à Deo recedit, seipsum finem supremum & extremum præstituat, tamen seruire diuitiis videatur etiam hominem ipsum, qui illas diligit propter seipsum, illis se subicere, vt sui oblitus, eas

supra se quoque erigere & constituere videatur. Quod fit, vt homo laborans in illis acquirendis & colligendis, non audeat tamen in suis etiam necessitatibus illas contingere aut imminuere, ne fortè Dagon suus remaneat truncus. Ita quod nihil apparens, ab homine colitur euentius, quàm diuitiæ: quas colens, & pro Deo habens, cultum abiicit veri Dei; & propterea aptè decernit Dominus. *Non potestis Deo seruire & Mammona.* Vbi & hoc nota, quod etiam in abstracto dixisset; *Nemo potest duobus Dominis seruire.* Nunc veluti in concreto ad homines conuersus, dicit. *Non potestis.* Sic notans, hac in falsa & iniqua religione potissimum delinquere.

Tanto facinori obuians, prodit hoc saluberrimum documentum. *Ideo dico vobis. Ne solliciti sitis anima vestra quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini.* Vt destruat Templum istud Baal, fundamentum euerit; vt succidat lucum vbi erat altare Baal, securim ponit ad radices; vt molem hanc demoliat & atrium, vbi foris regnat armatus, ab ipso primario lapide incipit solutionem. Claudat apertas cataractas cœli, obstruit fontes abyssi magnos, ne diluuii aquæ inundent, & operiant terram vniuersam. Prima radix, origo & fons auaritiæ est sollicitudo rei necessariæ, à qua gradatim ascendendo tandem peruenitur ad simulachrorum seruitutem, quæ ipsius veri Dei tollit seruitutem. Quod vt efficacius perficiat, addit rationes quoque, cur à nobis sit abiicienda sollicitudo. Subdens. *Nonne anima plus est, quàm esca; & corpus, plus quàm vestimentum?*

Incipientes à primo gradu, consideramus progressum hunc, quod ad apicem auaritiæ deuenitur, quæ est Idolorum seruitus. Culpa minima, quæ erga facultates committitur, est sollicitudo eorum, quæ nobis necessaria sunt. Hæc ad duo reducuntur, de quibus Apostolus. *Habentes alimētum, & quibus tegamur, his contenti sumus.* Indumentum Dominus tribuit corpori. Nam corpus illo operitur, quia corpus est, siue viuens sit siue nō viuens. Vnde & Idola vestiebantur, quod obseruari præcepit Ieremias, ne ornamentis Idolorum decepti,

Ier. 6. 13.
Ez. 8. 10.
Isa. 6. 11.

Ecl. 10. 19
Matt. 6. 1.

1. Ioan. 5.
19.

Eph. 6. 12.

cepei, illa quasi Deos venerarentur. Cibus anima tribuit, quia viutorum tantum est. Hæc quamvis necessaria sint ad communem vitam peragendam, illorum tamen sollicitudo merito reprehenditur, per rationes quas Dominus subiicit. *Nonne anima plus est, quam esca; & corpus, plus quam vestimentum?* Est hæc necessaria sint: Nos erga illa non plus facere debemus, quam quod necessarium est animæ & corpori. Sollicitudo non est necessaria, quoniam sine illa nobis prospicitur. Si laborandum sit, si arandum, si serendum, si metendum, aliaque huiusmodi sint perficienda; Bene: Hæc fiant. *Sed volo vos, sine sollicitudine esse;* Inquit Apostolus. Vtere creatura, quia hoc tibi conceditur: *omnia enim creatura Dei bona est;* quæ ad nostros versus a Creatore deputata est. *Sed qui vultur hoc mundo, sint quasi non utantur,* videlicet absq; sollicitudine atq; affectione; vt ne pars vel minima cordis his tradatur; vt toto corde ad Deum conuertamur, illumq; toto corde diligamus. Huius sollicitudinis expertem se Dominus declarauit, Sathana illi suggerente: *Dic, vt lapides isti panes fiant.* Respondens: *Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.* Facile est Deo, qui verbo fecit omnia, verbo filios suos enutrire; omni (inquã) verbo, vel minimo. Semel loquitur: non opus est replicare. Dicat. Fiat. Et factum erit. Vbi ergo tanta facilitas apud Patrem, quid sollicitamur? omnem ergo sollicitudinem proiciamus in eum, quia ipsi cura est de nobis. Culpabilis ergo sollicitudo, quæ modicæ fidei argumentum est.

II Primus iste gradus habet latitudinem, & quod ad intensionem, & quod ad extensionem; quando videlicet cor vehementius inclinatur & apponitur rei necessariæ, illam amando, curando, cogitando feruentius atq; diligentius; Vbi curam omnem, omnem sollicitudinem in Deum proicere iubemur, vt nihil illius profus rei necessariæ tribuatur. Ideo enim monet Sapiens. *Habe fiduciam in Domino extoto corde tuo; & ne innitaris prudentiæ tuæ.* Quod profectò non facit, qui vel minimam curam

in se retinet, & non omnem in Deum proicit, vt in toto corde illi soli fidat; qui autem multam per se retinet, peius peccat, at pessimè qui omnem. Hic enim maledictus est ille, de quo scriptum est: *Maledictus est homo, qui confisit in homine, & ponit carnem brachium suum.* Carnem (inquam) quæ iafirma est, & seipsam sustentare non potest, si non osse fulciatur. Omnes enim homines infirmi sunt & imbecilles. Solus Deus fortis, Beatus, & solus potens, qui propterea solus habet immortalitatem, quia solus deficere non potest. Omnes autem nos quasi aqua dilabimur in terram, & nulla est fortitudo. *Quandò 14. minus in diuitiis, quæ vt Idola indigent portari, abstergi, defendi, vt scripsit Ieremias. Extensionem habet sollicitudo, quando in tempus futurum extenditur; & quo in longius eò damnabilior. Ideo ille, qui dicebat: Habes multa bona posita in annos plurimos: Repentè sublatu est, vt apertius videretur, quàm vana esset spes eius.*

Secundus gradus est sollicitudo de superfluis; quando videlicet ea quoque quæ necessaria nõ sunt, curamus, procuramus, cogitam⁹, cogimur, habere sollicitamur. Et in hoc dupliciter peccatur: videlicet quãdo vehementior est mentis sollicitudo, & quando in ampliora superflua distenditur, sicut est omnis qui sibi thesaurizat. O quã vanum laborare de re, à qua non aliud, quàm laborem licet haurire! Sic sunt superflua omnia, quæ ad nihilũ valent vltra, nisi vt mittantur foras. Vas aquam nõ continet superfluam, plenum mittit foras, quã capere non potest. Tu õ homo solum necessaria capis. Quod superest, da alteri, nõ cõtinere non potes; nisi per magnos labores: nam superflua superfluunt, & per se fluunt & effluunt. *Quantus labor niti contra fluxum? tenere fluentem? labenti resistere? precipiti obistere?* Sed quid, quando labor iste superfluus & inutilis est? qui certè huiusmodi est, quando de rebus superfluis est. Quia tunc diuitiæ conseruantur in malum domini sui. Quare sal ad seruandas res adhibetur, nisi quia humor superfluus eas corrumpit? sic diuitiæ superflue corrumpunt,

rumpunt, qui ipsas habent: & propterea in malum domini sui conseruatae sunt. Quārum damnū attulerunt Anania & Saphira diuitiā seruatae?

13 Tertiū gradus est de vanis, quando non necessitatem vel superfluitatem intēdit homo, sed vanitatem; vt gloriofus appareat; vt ceteris emineat; vt alios despiciat; vt infirmiores deprimat & conculcet. Sic Salomon in vanum laborauit querens, & diligens vanitatem. Vnde ipsemet de se dicit. *Magnificauit opera mea, adificauit mihi domos, & plantauit vineas, & feci hortos, & pomaria, &c.* Et hæc, quanta stultitia? quæ magis enitet in tam sapiente viro, qui sapientiam suam applicauit ad vana inuestiganda & perficienda; vt ex eo discerent homines veram sapientiam; & attenderent quod vir tanta sapientia præditus, experientia edoctus nouit ea, quæ tanti vt sapiens faciebat, vana fuisse ac prorsus inutilia, & aliud nihil præter laborem illi creasse atq; animi afflictionem.

Eccl. 2. 4.

Quartus gradus est, huic sollicitudini nullum modum statuere, sed in immensum curas extendere, vt in hoc solo finis sollicitudinis videatur statui, vt sine fine laboretur, & finis vllus nunquam statuatur. De his Baruch Propheta: *Qui argentum thesaurizant, & aurum, in quo confidunt homines, & non est finis acquisitionis eorum.* Infinitas porro pessima, vilissima, & abiectissima seruitus. Vbi incipit damnabilis sollicitudo, ibi & seruitus initium sumit; & progressus vnus, aliam quoque perficit: vt cum ventum fuerit ad summā sollicitudinem, ibi inueniat homo extremam seruitutem, qua fit, vt totus Mammonæ deditus, dominium Domini penitus abiiciat, quia *Nemo potest duobus Dominis seruire; Deo, & Mammonæ.* Hinc Ieremia non satis fuit dicere. Maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum. Sed addidit quoque. Et à Domino recedit cor eius.

Baruch. 3. 18.

Ier. 17. 5.

Rationes apposuit ad primum gradum, quibus exueret animum nostrum sollicitudine. *Nonne anima plus est quam esca? & corpus plus quam vestimentum? Respicite volatilia cæli, quoniam non serunt, neq;*

*metunt, neque congregant in horrea, & Pater vester cælestis pascit illa. Nonne vos magis pluri estis illi? Inutilem sic ostendens esse sollicitudinem nostram, cum Patrem habeamus, in omnibus quæ necessaria sunt nobis, prospicientem. Sed id quod caput est, summopere nobis attendendum est, quod sollicitudo incipit nos in seruitutem generare, nec cessat donec nos faciat extremè seruos, seruos (inquam) seruorum. Scriptura volens, Regionis circa Iordanem pinguedinem ac fertilitatem declarare, dicit. *Sicut Paradisus Dei, & sicut Ægyptus.* Agar in seruitutem generans erat Ægyptia. Pinguedo abundantia, diuitiarū copia in seruitutem generat. Eā verò quæ nos de domo patris eicit. *Seruus non manet in domo in æternū. Filius manet in æternū.* Eūce ancillam & filium eius, quæ eū in seruitutem generet, serūū generat, seruum (inquam) qui eicitur de domo, vt à Domino recedat cor eius. Quoniam *Non potestis Deo seruire, & Mammonæ.* Si seruus factus es Mammonæ, si pecuniæ obedias, Deo seruire non potes. Domine Domine, licet ore perstrepas, tamen à Domino recedit cor tuum. Licet ore confitearis Dominum Iesum, factis tamen negas, si Mammonæ obsequaris.*

Cur quædā Mammonæ seruiunt homines? dixit Baruch. In quo confidunt homines; quoniam qui habent pecuniā, omnia habent. Quoniam omnia, quæ desiderantur, per illam valent comparari. Sed heu quantus error! O Paule reuela errorem hunc. *Diuitibus huius saculi præcipio, non sublimè sapere, nec sperare in incerto diuitiarum suarum, sed in Deo viuere, qui præstat nobis omnia abundanter ad fruendum.* Diuitiæ si tibi Deus sunt; Deus certè mortuus sunt; quæ non profunt in necessitatibus, quarū sunt incertæ prouidentia: ne igitur spes in incerto diuitiarum, sed in Deo viuere. Deus noster viuēs est & immortalis, qui author vitæ præstat necessaria vitæ, præstat nobis omnia abundè ad fruendum. Deus solus, Deus solus est, qui dat vitam & inspirationem; & omnia. Ipse liberator atque saluator. Spiritus timentium Deum queritur (inquit Sapiens) & in respectu illius benedice-

nedicetur. Quid est spiritus timentium Deum, nisi vita illorum? Hæc quaeritur a Deo. Quia ab illo custoditur & seruetur. Hæc vita in conspectu Dei benedicetur: quia oculi Domini super iustos. Respicit enim in seruos suos, vt repleat benedictione, dans omnia abundanter ad fruendum. Sicut enim iustus intentos habet oculos ad Deum; Vnde ait: *Oculi mei semper ad Dominum, quoniam ipse euellet de laqueo pedes meos*. Ita oculi Domini nō palpitant, aperti iugiter sunt super timentes, ac diligentes se, vt de necessitatibus eorum eripiat eos. Propterea subdit Sapiens: *Qui timet Dominum nihil trucidabit, & non pauebit, quoniam ipse est spes eius*. At contra, Amos 6.14. *Amos Propheta. Letamini in nihil. Qui dicitis: Nunquid non in fortitudine nostra assumpsimus nobis cornua? Ecce enim suscitabo super vos gentem, & conteret vos*. Heu qui facitis vobis cornua, sicut Sedechus pseudopropheta; qui confidit in fortitudine vestra; qui speratis in multitudine diuitiarum vestrarum: Letamini in nihil; Pro. 11. 28. *speratis in incerto; adhæretis cadenti. Qui confidit in diuitiis suis, corruet*; inquit Salomon. Non est in eis firmitas, non fortitudo, non certitudo. Fallacia est diuitiarum fallentium quoscunque sibi fidentes, quæ derelinquunt se diligentes. Cornua sibi ipse fabricauerat Sedechus, actus spiritu mædaci; dicens Regi Achab. His ventilabis Syriam. Sed euentus mendacium declarauit; nam occisus fuit Achab, & Propheta perit. Non sunt ista cornua salutis; sunt cornua peccatorum constringenda; sunt dormientium somnia, quæ apertis oculis euanescent: qui his lætatur, lætatur in nihilo. Dominus iste, Princeps iste Mammō dignam suis subiectis tribuit mercedem, vt veniant extranei, qui conterant eos. Ecce suscitabo super vos gentem, & conteret vos. Infortunia, infirmitates, aduersitates persecutiones, lites, & huiusmodi multa superuenientia ad nihilum deducunt confidentes in diuitiis suis. O verba. *Qui confidit in diuitiis suis corruet*, si confides in ruinis Regum, quomodo non ruēs? quomodo non corrues? Rachel furata est idola patris sui Laban. Quomodo non se salua-

runt, non se defenderunt Idola? Dij illi cur dereliquerunt illum, qui ea sibi fecerat, qui eos colebat? cum illa ambulauerunt, quæ abscondit illos sub stramento camelorum, quæ sedit super eos. Hi, hi sunt, quibuscum diuitiæ vadunt: qui illas spernunt; qui non iactant illas; qui arbitrantur vt stercora; & ponūt subter stramenta iumentorum; qui nihil illas reputant. *Qui confidit in diuitiis suis, corruet: Iusti autem quasi viri, solum germinabunt*. Semper proficient; semper crescent; semper fient validiores: qui verum suscipiunt Dominum, qui sperant in Deum viuum; qui dicunt. *In Domino confido, quomodo dicitis anima mea: Transmigrabo in mortem. sicut passer? Non necesse habeo fugere à conspectu hominum, non timebo millia populi circumdantia me; quia Domini est salus, & requies*. Seruiamus igitur Domino sine timore, de manu inimicorum nostrorum liberati. Amen.

CONCIO SECVNDA.

ARGVMENTVM.

In operibus nostris honor Dei spectandus est. Multipliciter probatur quàm vilis & indigna sit seruitus quæ diuitiis exhibetur. In Morali, suasio, vt homines se abstineant à vanitatibus seculi huius.

PROVERBIUM illud Salomonis. *Quomodo pulchras habet claudus tibias, sic indecens est in ore stultorum parabola*. Aptè conuenit doctrinæ Domini Iesu; quam nobis ex bono thesauro cordis sui profert sapientissimè; dicens: *Vide ergo ne lumen, quod in te est, tenebra sint*. Ita ostendens quòd non satis est oculos habere, nisi & rectè videatur; sicut non satis est pulchras habere tibias, nisi vt rectè ambuletur; & os aptum ad loquendum, nisi & rectus sit & appositus sermo. Ex quo tandem sequitur, quod Dominus intendit; quòd satis non

Vu 3 sit ope-

fit operari, nisi rectū sit opus; & illud maximē, quod, cum quasi oculus sit, ex eo, quod bonum moraliter est, in primis debet esse clarum & lucidum, per rectam intentionem ad Deum. Alioqui gressus eius, vt pulchræ essent tibiar, obliqui essent ac deuij, ad interitum progredientes. Doctrinam ergo, quam nobis profert Dominus audiamus; qui vt habet pulchras tibias, & eloquentem linguam, ita rectē incedens loquitur sapientissimē.

Duo nobis enuntiata proponit Dominus, quasi præmissas, ex quarum vtraque educit aptas & congruas cōclusiones, quibus mores nostri admodum congruenter possunt componi & ordinari. Primum est illud. *Lucerna corpori tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuū lucidum erit; si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit.* Conclusio inde collecta ab alio Euangelista Luca sic habetur. Vide ergo hē lumen, quod in te est, tenebrę sint. Secundū enuntiatū illud est. *Nemo potest duobus Dominis seruire. Non potestis Deo seruire & Mammonæ.* Conclusio inde consequens est. *Idē dico vobis: Ne solliciti sitis anima vestra, quid manducetis; neq; corpori vestro quid induamini.* Vtrumq; ex natura ductum est. Naturā quippe per oculum totū corpus illuminatur, vt videat; & ipsa docet experientia, quod nemo duorū potest, vt duo sunt, seruus esse. Sed primum per similitudinem proposito coaptatur; secundū per immediatam apertamque veritatem. In primo enim per similitudinem illam oculi intelligitur, quod oculus mentis finem spectās operū suorū, illa vel claritate illustrat, vel obscuritate offuscat. At verō quod duob. Dominis nemo seruire possit, atque propterea Domino simul & Mammonæ seruire impossibile sit, per se manifestum est. *Aut enim vnū odio habebit & alterum diliget, aut vnū sustinebit & alterum contemnet.*

His enim duobus modis potissimū a Deo docemur omnem veritatem, patenter videlicet per apertam veritatem, vt veritas omnibus obuia sit & cunctis clara; & latenter per similitudines, vt simul delectet docens; atque ita ad veritatem illam

contuendam mentem illiciat. Præterquam quod hac ratione clarior fit ipsa doctrina, & fortius imprimitur cordi. Id quod vt plurimum in lege Moyse Deus facit, id speciatim dum iubens Leuitis, quod ex decimis sumptis a populo, decimas ipsi etiam separarent Sacerdotibus; id in primis admonet illos. Omnia, quę offeretis ex decimis, & in donaria Domini separabitis, *Num. 18. 14.* optima & electa erunt. Idē enim & primitias instituerat, quæ præcipuæ esse debebant, & consueuerant. Iuxta quod ad Leuitas ait. Si præclara & meliora quæq; obtuleritis ex decimis, reputabitur vobis, quasi de area & torculari dederitis primitias. Hoc quidem per se & aperte consonum est, vt Deo omnium bonorum largitori excellentiora offerantur; & eō magis quod Princeps noster est. Sicut & Principibus non quæquæ vulgaria offeruntur, sed quæ præclaritatem quandam habent & ceteram. Vnde per Malachiam queritur se a Sacerdotibus esse despectum, quod indigna quæquæ offerrent illi. Subdens: *Si Malach. offeratis claudum & languidum, nonne malum est? offer illud duci tuo, si placuerit ei, aut si susceperis faciem tuam, dicit Dominus exercituum.* Quapropter sicut Deo altissimo meliora offerebantur; haud secus ministris eius, iisque supremis, quasi domesticis Dei, & de illius familia, quæ pretiosiora erant, congruē deputabantur. Hęc est aperta veritas. Quæ demum per similitudinem significabatur, vt actiones nostrę ad Deum veluti ad summum finem eleuantur atq; dirigerentur: alioqui perirent omnes, & vanæ essent & frustratorię. Ad quod facit, quod in lege eadem facta Leuitis adicitur. *Et non peccabitur super hoc, e-* *Num. 18. 17.* *gregia vobis & pingua reseruantur, ne polluatia oblationes sitorum Israel. & moriamini.* Peccatum quidem fuisset, sibi pretiosa retinere, Deo autem vilia, aut defectum patientia offerre. Sed quod lex spiritualiter intendebat.

Hoc est, quod in hac lectione primum considerandum est, nempe quod Dei honorem in primis spectarent; sed ad propriam ipsi utilitatem, eamq; temporalem, ipsamet Dei sacrificia & oblationes retorquebant,

Luc. 11. 35.

Diuisio.

quebant, quod multorum malorum ipsiusque mortis causa est. Duo intendebat lex, quod de facultatibus suis Deo facerent oblationes, soluerentque primitias ac decimas: Et quod in iis offerendis, optima darent Deo: Offerentes autem infirmiora & indigna: primum quidem implebant preceptum; ac secundum violabant: quæ violatio erat in causa, quod neque primi observatio esset Deo grata, quin magis molesta & displicens. Unde per Isaiam dicit de illorum sacrificiis. *Facta sunt mihi molesta*. Præterea si hoc fieret à Leuitis, polluta etiam populi oblationes redderentur. Nam populus Leuitis dabat decimas, quarum decimarum decimas Leuitæ Sacerdotibus tribuebant, quod erat perniciosa ac si Deo immediate traderentur. Itaque quasi per gradus ad Deum ascendebarur, ut ex his, quæ populus Leuitis, & Leuitæ Sacerdotibus, una quædam fieret oblatio: quæ si vel ab his, vel ab illis ad propriam retorqueretur utilitatem, esse Deo grata non poterat. Si populus ignobilia impartiret, non poterat nisi & Leuita, cum ex sibi datis daret, tradere ignobilia. Si nobilia populus, Leuita verò ex his, quæ minus excellentiora foret, sibi pinguioribus referuatis, daret oblationem ipsam totam, tam populi quam suam polluebat. Quapropter callæ fiebant populi oblationes. Hac offerendi ratione nos instrui-mur, quod si in operibus bonis non Deum constituimus finem, illius gloriam solummodo querentes, sed commodum nostrum spectamus, nos in ipsis non Deum querentes, ipsa opera quantumlibet bona polluimus, ut non Deo placeant, sed displiceant magis. In his enim Deus ipse despicitur, quando quidem querit homo gloriam suam magis ac commodum, quam Dei honorem; & quod ad Dei gloriam constitutum est, id homo conuertit in suam utilitatem. Claram de hoc habemus querimoniam. *Ad vos* (inquit) *o Sacerdotes, qui despicitis nomen meum. Et dixistis. In quo despeximus nomen tuum? offerimus super altare meum panem pollutum, & dicitis. In quo polluimus te? In eo quod dicitis. Mensa Domini despecta est.*

Ad Sacerdotes pertinebat ponere in mensa panes propositionis calidos. Si hos non ex legis præscripto offerrent, dolet se Deus esse despectum, dolet despectam mensam suam. O si scires, quam Deum inhonoras, quando opera nostra bona, quæ sunt sacrificia iustitiæ, non Dei honorem affectant, sed hominis operantis emolumentum temporale! Ille est oculus, qui totum corpus vel clarum reddit vel tenebrosum. Quod dicit lex de oblationibus populi, quod polluerentur per Leuitas, sibi egregia referuantes; & quod dicit Christus de toto corpore, quod fiat tenebrosum, si oculus fuerit nequam; tu dic de omnibus operibus, quæ non ad Deum eiusque gloriam subleuantur, quod sunt polluta, quod sunt tenebrosa, quod etiam perniciosa. Nam in his Deus despicitur, eiusque nomen blasphematur. Sed in lege non audistis additum in fine: *Et mortamini?* callæ erant oblationes quoad utilitatem; sed, quod longè nocentius est, necis erant causa. Mortiferum est enim, gloriam Dei nobis ipsis tribuere. Numquid non stultus est, qui sibi diuinos arrogat honores? Stulto autem ac insipienti quid deberur? Audi Sapientissimum: *Flagellum equo, & chamus asino, & virga in dorso imprudentium.* Homini sic imprudenti æque ac iumentis insipientibus virga congruit. Num satis sunt verba, cum sit similis iumentis insipientibus, quibus non est intellectus ad intelligenda verba prudentiæ, flagellis utendum est; ut sic respiscant, ut via recta procedant; & aliò non diuertant.

Audiamus ergò Dominicam conclusionem. *Vide ergò ne lumen quod in te est, tenebra sint.* Cum qua illam coniungemus, quæ in textu expressa est. *Si ergò lumen, quod in te est, tenebra sunt; ipsa tenebra quæta erunt?* Sicut omni diligentia cauendum est, ne perdamus lumē oculorum, quibus solis videre possumus: non aliter studium est adhibendum, ut opera nostra recta intentionis claritate illuminentur, ut sint opera lucis & Dei digna conspectu. Alioquin si bona obscura sunt, quid mala? certè tenebræ ipsæ erunt. Quasi oculus, est opus bonum, quod lucis capax est.

Num. 4. 72

Num. 18. 32.

Num. 18. 32.

Prou. 26. 3.

4.

Luc. 11. 33.

At

At opus iniquitatis nullum admittit splendorem, nullam claritatem, in tenebris est & tenebræ ipsæ. Si itaq; opera bona tenebrosa sunt, quantis sunt tenebris obruta opera mala? Sanctuarium oculus quidam erat totius populi, in quo propterea erant septem lucernæ semper lucentes, & omnia illius splendida erant, ornata, pretiosa. Opera quæ in illo fiebant, cum essent erga Deum & modo singulari fiebant ante Deum, erant præcipua inter cæteras omnes populi operationes, quæ omnia potissimum in Dei gloriam consummabantur: ita quod hic maximè Deus glorificabatur. Hinc Dauid profuga in desertis cupidus canit: *In terra deserta, & inuisa, & iniquosa. Sic in sancto apparuit tibi, ut viderem virtutem tuam, & gloriam tuam.*

Num. 8. 2. Quasi dicat: Tamesti vivo in solitudine, cogitatione tamen me statuo in Sanctuario ante te, ut tibi videam maiestatem & gloriam tuam.

Num. 18. 1. Iubet autem lex Aaroni dicens: *Tu & filij tui, & domus patris tui tecum portabitis iniquitatem Sanctuarij: & tu, & filij tui simul sustinebitis peccata Sacerdotis vestri.* At quid est peccata portare Sanctuarij & Sacerdotij? Id videtur Scriptura significare, dum illic subdit, quomodo à Sacer-

Num. 18. 4. dotibus & a Levitis deberet in loco illo sancto ministrari, ut sic sanctus haberetur locus ille, ne quouis modo pollueretur. Ideo Sacerdotibus imperat. Alienigena non miscebitur vobis. Excubate in custodia Sanctuarij, & in ministerio altaris, ne oriatur indignatio super filios Israël. Ergo locus ubi peccata remittebantur, à peccatis maximè seruandus erat. Qui erat oculus populi, ubi videbatur & manifestabatur gloria Domini. Sic mundus seruari videbatur, ut nihil iniquitatum introiret in illum. Quid hoc est, nisi quod iubet Dominus: *Vide ergo, ne lumen quod in te est, tenebræ sint?* Corpus per se tenebrosus est, si abest oculus. Populus in peccatis est totus, nisi per diuinâ præsentia in sanctuario emundetur. Sicut itaq; custodienda est pupilla oculi, ut corpus illuminetur: Ita locus Sanctuarij sanctus seruandus erat, ut eius sanctitas, qua crimina purgabatur,

in totum effunderetur populū. Quapropter sicut iniquitas Sanctuarij erat hæc ratione portanda, ut prorsus ab illo ablegaretur: Ita oculus intentionis nostræ, simplex; mundus, & rectus esse debet, ad eodē nihil in illo sit aliud, quàm gloria Dei. Alioqui quid prodest homini, si bonum operetur, quando bonū illud suum, ex defectu intentionis rectæ conuertitur in malum? Vides quanto studio dirigenda sit intentio? quam cautè ambulandum, ut in via Dei non declinemus, neq; ad dexteram neq; ad sinistram; sed rectos faciamus gressus pedibus nostris?

Ad quod verbis illis Domini vehementius prouocamur: *Si ergo lumen, quod in te est; tenebræ sunt; ipsa tenebræ quanta erunt?* Si bonū malè facis, quid erit de malo ipso quod per se malum est? si ieiunas, si Sabbathum custodis, si facis eleemosynas, si preces fundis, & in his oculus tuus nequā est, & distorta intentio, & lumen euasit in tenebras; quid tenebræ ipsæ? Ad gloriam mundi diuitias paras. Ad gloriam mundi splendide coniuuiaris. Ad gloriam mundi magnificas tibi domos, hortos, pomaria, piscinas, familias seruatorum & ancillarum, vestium ornamenta pretiosa. Ad gloriam mundi, si hominum consilia prætercerent, magnam operum nostrorū partem videremus respicere. Hæc omnia tenebræ sunt. At quantæ? si opera etiam bona propter distortam intentionē obtenebrescent, quid de malis operibus dicendū erit, quæ per se ipsa tenebræ sunt. Lucis gratia nedum expertes sed hostes?

Ab his nos Dominus studuit euocare nominibus lucis & tenebrarum. Sicut enim dulce est lumen, ita tenebræ sunt molestæ. Lauat lux, offendunt tenebræ. Paulus ut pariter euocaret, infructuosa dixit esse opera tenebrarum. Vbi è vestigio lucis fructus exprimit, dicens: *Fructus lucis est in omni bonitate, & iustitia, & veritate, Eplos. 1. 12* probantes, quod sit beneplacitum Deo, & nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum: magis autem redarguite. Sed o vitiam non essent nocua opera tenebrarum. Tam malum est cuiquam nocere, ut qui id facit, semper, si facultas est, se excuset. Vnde

Vnde Salomon: *Sicut noxius est, qui mittit sagittas & lanceas in mortem: ita vir, qui fraudulenter nocet amico suo. Et cum fuerit deprehensus, dicit: Ludens feci.* Fraudulenter hic nocet, occultè, absconditè, vt non sciatur; & si fuerit deprehensus, vt opus negare non possit, excusat intentionem dicens. Ludens feci. Sed quam exculationem afferes, si tu ipse tibi noceas? Noces autem si insipiens sis; sonante Pro-

1. Tim. 2.6.

11.

1. Tim. 2.6.9.

Luc. 8.14.

uercbio. *Quomodo si nascatur spina in manu temulenti: sic parabola in ore stultorum.*

Volens Dominus Iesus amoris diuitiarum in nobis ignem extinguere, spinas illas comparauit, ostendens quòd vbi placent, ibi pungunt: & ne pungatur homo, ab illis se studeat elongare. Sic opera omnia, quæ mundi sunt, spinosa sunt, manus lacerant. Sed in manu ebrij nascitur spina, qui vino sepultus prauarum affectionum, quidquam velit facere, nata inuenitur spina in manu ebrij, qui punctiorem ipsemet sibi facit, se cruciat, se lacerat, se affligit, interimit semetipsum. Parabola est dictum sapiens: quod si ab insipiente dicatur, illum redarguit, pungit, criminatur.

Tit. 1.11.

In hoc enim sensu Paulus dicit, quòd hæreticus proprio sit iudicio condemnatus. Habet enim in ore Scripturam veritatis, quæ arguit illius falsitatem, quæ mendacem illum indicat, iudicat & condemnat. Hæreticus si habeat in ore Scripturam, quæ illum suæ falsitatis condemnat, nonne seipsum veluti spina cruciat? Sic, sic

Psal. 7.10.

Exod. 2.2.

33.

Num. 21.6.

sunt mala omnia, peccata omnia. Vnde vbi habemus nos in Psalmo: Consumetur nequitia peccatorum: habent Hebræa: Consumet nequitia peccatores. Populus in deserto testis est, quem sæpè peccata sua flagellauerunt. Heu ergò lucem diligamus, & tenebras à cordibus excutamus, & ab operibus nostris.

SECUNDA PARS.

Secundum enunciatum duplex est, continens propositiones duas, alteram generalem, videlicet. *Nemo potest duobus Dominis seruire.* Alteram specialem. *Non potestis Deo seruire, & Mammona.* Et prima quidem satis per se aperta videtur. Se-

Tom. 1. Bellintani.

cuada non parua gignit illa considerantibus admiratione. Prima si ample accipiat, vt se ad hominum vniuersitatè extendit, duabus causis innititur atque fundamentis. Vnum ex conditione serui oritur, alterum ex conditione Domini seu dominorum. Illud quidem, quia non potis est homo vnus duobus seruire: Non enim facultas est illi, huic & illi operam nauare sufficienter: illum sequi in via, huic in domo ministrare. Ex parte dominorum hæc est causa, quia possunt contraria imperare, quæ nullo se pacto simul in eodem homine compatiuntur. Primum ponit difficultatem. Secundum impossibilitatem. Hoc secundum Dominus spectasse videtur, dicens: *Aut enim vnum odio habebis, & alterum diliges. Aut vnum sustinebis: & alterum contemnet.* Vbi apparet contrarietas eorum, quæ sunt dominis exhibenda, propter quæ impossibile est, eorum vtriq; eisdem pariter inservire.

Vbi traditur ex verbis istis Domini Iesu, quòd ipse loquitur de perfecta, atq; ex omni parte completa seruitute. Seruitus enim ista, non corpus tantum admouet in obsequium Domini sui, verum etiam animum, atque idè totum hominem; de qua seruitute loquebatur Paulus, dicens: *In 2. Cor. 10. 5. captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi.* Non enim sola corporis seruitute Christus contentus est, rationale postulat obsequium, rationem petit, intellectum, mentem: quia totum hominem sicut creauit, ita addixit suæ seruituti. Hinc Moyses: *Et nunc Israel quid*

In 2. Cor. 10. 5.

Deut. 10.

12.

Dominus Deus tuus petit à te, nisi vt timeas Dominum Deum tuum, & ambules in viis eius, & diligas eum, ac seruias Domino Deo tuo in toto corde tuo & in tota anima tua, custodiasque mandata Domini. Si autem illi seruiatur in toto corde & anima, non aberit obsequium etiam corporale; atque ita seruus seruorum erit homo Domini Dei sui. Propterea Christus partes interiores exprimit. *Odio habebis, aut diliges. Sustinebis, aut contemnet.* Et in duas illarum distribuit rationale obsequium, sicut in Domino duo sunt, quæ perfecta seruitus respicit. Si Dominus est,

X x

reueren-

- Malac. 1. 6.* reuerentiam exigit. Hinc in Malachia: *Si ego Dominus, ubi est timor meus?* Seruitus autem in hoc stat, quod fiat voluntas Domini. Inde alibi Christus: *Quid autem dicitis mihi: Domine, Domine, & non facitis, quae dico?* Domine, Domine, forte dixit propter Maiestatem & voluntatē, cui propterea debetur & timor & amor: quae duo etiam Moyses hic supra tetigit: *Vi timeas, (inquit) Dominum Deum tuum ac diligas eum.* Quae duo, seruitus plena complectitur. Quod innuit addens: *Ac seruias Domino Deo tuo.* Et vide si non haec duo sunt illa, quibus Christus declarat seruitutem contineri. *Vnum diligit: Vnum sustinebit. Alterum odio habebit: Alterum contemnet.* Vbi nota, quod sicut contraria sunt amor & odium, ita sustinentia & contemptus. Quid autem proprie contemptui contrariatur, nisi reuerentia & existimatio? Ergo haec est sustinentia, de qua loquitur, nempe reuerentia, quae debetur Maiestati. Timor itaque & amor veram perficiunt seruitutem. Amor autem comitem habet obedientiam, dicente Domino: *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit.* Ergo plena seruitus atque perfecta, stat in reuerentia & obedientia ex charitate, quae toto corde exhibetur atque omnibus viribus; quam impossibile est duobus Dominis exhibere. Nam summus amor & timor vni soli conuenit: quia vnus solus Altissimus est, qui est super omnes & super omnia. Et ita vera est sententia Domini. *Nemo potest duobus Dominis seruire.*
7. Hae si ad speciale enunciatum applicentur & clariora fiunt, & vtilius considerantur. Quod est. *Nemo potest Deo seruire, & Mammona.* Ad cuius considerationem maxime modus loquendi Dominus inuitat, quo ad nos sermonem suū conuertit: Non enim dicit: *Nemo potest seruire Deo & Mammona*, quemadmodum dixerat: *Nemo potest duobus Dominis seruire.* Sed praesentes cōpellans, nosque omnes ad intentam audientiam excitans, ait: *Nemo potest Deo seruire & Mammona.* Vbi primum aduerte, quod duos inter se diuersos, sibi que aduersos proponit Dominos: Deum videlicet & Diuitias. Quod Do-

minus sit Deus confitentur omnes. Quod & Diuitiae dominentur, habet Salomon, dicens: *Pecunia obediunt omnia.* Secundō aduerte, quod duo illa, in quibus est seruitus, & quae in Deo seruitute existere demonstratam est, in diuitiis identidem inueniuntur. Primum est existimatio, vnde oritur reuerentia & confidentia; de qua sic Propheta: *Argentum thesaurizant, & aurum, in quo confidunt homines.* Magnum quid reputantur diuitiae: quod multum valeant & possint; propter quod & adorantur: sicut Apostolus auaritiam vocat idolorum cultum, quae est Maiestas quaedam illarum, ob quam exhibetur illi & reuerentia & cultus, vnde oritur & confidentia; ut qui diuitijs pollet, se posse multum fidat. Hinc amor proficiscitur & obedientia, vnde sollicitē quaruntur, ac diligenter custodiuntur & asseruantur. Atque hoc pacto illis homo seruit, tanquam Domino suo. Quae seruitus sic diuinā seruituti contraria est, ut vna alteram excludat, & vera sit sententia. *Non potestis Deo seruire & Mammona.*

Consona ergo hinc sequitur conclusio, s. ut à diuitiarum seruitute abstinemus, atque ab ea tantum elongemur, ut ne infimum minimumque gradum tam vili atque indignae seruitutis attingamus. De quo propterea gradu statuit Dominus istā conclusionem. *Ideo dico vobis: Ne solliciti sitis anima vestra, quia manducatis; neque corpori vestro, quia induamini.* Quam denique conclusionem rationibus alijs confirmat, ita pergens. *Nōne anima plus est, quam esca? & corpus plus, quam vestimentum? Respicite volatilia caeli, &c.* Sollicitudo etiam necessarium, speciem habet quandam partemque vel minimam huius vilissimae seruitutis, quā se homo diuitiis subdit: à qua etiam parte, ut minima sit, decernit, ac iubet Dominus, ut longē recedamus. Quae iussio plena proculdubio est Diuinā Sapientiae. Quam Sapientiam ut intelligas, aduerte haec tria, dominorum differentiam; serui excellentiam; atque ipsius seruitutis miseriae omnis experientiam.

Et a primo exordiens, considera amabote, quam

te, quam longè distent, Deus & Diuitia. Ipse Altissimus, ista Inferiores, quæ pedibus proceruntur. Ipse viuens ac vita ipsa; ista quid mortuum vitæ carens. Ipse intelligens, ipsissimaque Sapientia; ista vt mortuæ sunt, ita intelligentia sunt vacuæ. Quæ duo mala Idolis tribuuntur, *qua non intelligunt, quia aures habent, & non audiunt; oculos, & non vident; nares, & non odorant, neque viuunt; quia manus habent, & non palpant; pedes & non ambulant, neque spiritus est in ore ipsarum. At viuo ego: Dicit Dominus.* Si dicit, verbo dicit. Verbum autem est sapientia eius: ergò viuunt, & sapit viuens, & sapiens. Deus magnus est & immensus: Diuitiæ quid modicum sunt, & multò minus ab hominibus possidentur. Vnde vnus Deus, idemque prorsus bonum omnibus, et si infiniti essent, sufficientissimum est, cunctorum plenè desiderium satians. At illa vt angustæ in se sunt, per partes possidentur, & ne vnum quidem hominem, illas amantem, vim habent satians. Manet ille æternus; transeunt ista; fugiunt & euanescent. Et quid illa sint, quod sunt, à Deo sunt, in manu illius sunt, & cui vult datillas, & ab eo tollit. Et quid opus est cum Deo conferte terrenæ: cum immortalis caduca: cum manente pereuntia? cum saluatore perdentia? cum potente debilia? atque inania & vacua cum illo, qui est omne bonum? *Non est similis tuis in Diis, Domine; & non est secundum operatua.* Diij non diuites; diuitiæ non locupletantes; statuae, non statuente; nunquid Deo componitur, qui dirat & subleuat? suscitans de puluere egenum, & de stercore erigens pauperem?

Quantum laborat Ieremias, monens populum, ne cum captiuus fuerit in Babylonia, putet Idolagenticum Deos esse? annuntiat illis ex Dei præcepto futuram captiuitatem & monet, ne ab illa Deorum apparentia gloriosa seducantur, existimantes illos esse Deos. *Videbitis* (inquit) *in Babylonia Deos aureos, & argenteos, & lapideos, & ligneos in humeris portari, obstantes: matum gentibus. Videte ergo, ne & vos similes effectamini factus alienus, &*

metuatis. Visa itaque turba de retrò, & ab antè adorantes dicite in cordibus vestris: Te oportet adorari, Domine. Et ad longum facta de illis mentione, sæpè concludit. *Vnde vobis notum sit quod non sunt Diij, id plurimis demonstrans, apertisque rationibus.* Hoc Christianis, qui Christo dicunt: *Domine, Domine;* vehementibus ac fortioribus rationibus ingerendum esset, ne diuitias venerarentur, ne in illis fiderent, ne diligenter illas, non sperarent in incerto illarum, non illis obedirent, sed dicerent in cordibus suis, idque operibus patefacerent: *Te oportet adorari, Domine: & clamarent cum populo: Dominus ipse est; Reg. 18. Deus. Dominus ipse est Deus.* Num igitur sic aurum Deo comparabimus, vt Deo antepoamus? vt Deum qui fecit nos, derelinquamus; vt adoremus opera manuum nostrarum? vt lutum factori suo, omniumque, quæ facta sunt, auctori præponamus? Ergò Deo viuo & vero derelicto, adorabimus vitulum, quod aureus sit? dicemus cum perfidis? *Hi sunt Diij tui, Israel, qui te eduxerunt de terra Egypti? Diuitijs diuinos tribuemus honores? quasi per illas viuamus, ab illis proregamur, ob illas honoremur, in illis beatificemur, cum illis iucudemur & consolemur? Vobis notum sit, quod non sunt Diij, non Domini, non dignæ quibus honor tribuatur aut amor.*

Consideret iam homo suam excellentiam, si dignum aut iustum est, vt ea colat, quæ sensu carent & vita; vt ea diligat, quorum amor ea ipsi inutilia reddit; & iis seruiat, quarum seruitus præmium non accipit aliud, quàm labores, quàm molestias, quàm rixas, quàm ærumnas; vt lutum veneretur; vt quæ illi inferiora sunt, ea sibi eleuet supra caput, usque tanquam Domino suo vero subdatur. Qui facit hæc, non monebitur à Sapiente? Non cognoscat stultitiam suam? Non reuertetur ad mentem? Piger ab omnibus vituperatur, & sibi tamè cæteris sapientior esse videtur. Sapientior sibi piger videtur septem viris; loquentibus sententias. An nō sapientior sibi videtur & cæteris, qui congregat sibi diuitias? Nam & in laudibus mulieris fortis

Prov. 37.
29.

dicitur: *Multa filia congregaverunt divitias, tu supergressa est univ[er]sas*. Et tamen quoniam huiusmodi in vanum laboraverunt, stulti facti sunt, se infinitis raiſcentes quaſtionibus. Vnde enim bella, lites, discordia, rixa, nisi ex divitiis, quas volūt omnes, quas vt habeant ipsi ab aliis auferunt, vnde bella, & lites? stultus est piger, qui natus ad laborem otio marcescit; stultus est cupidus, qui bonis, factis ad commodum, vitur ad damnum. Mulier illa de sollicitudine rationabili laudatur, non de affectu erga divitias.

Iam tandem de incongrua atque molesta hac servitute dicamus, quod indecens est, quod nocens est. Num fiducia aut reverentia divitiis exhibenda est? quoniam etsi essent ad adiuvandū valentes, & praestō desiderantibus essent, fallaces sunt, incerta sunt, lutum sunt, cui si innitaris, cedit, & recedit. Cur putas monet Apostolus Timothæum, vt divitiis huius saeculi praecipiat, non sperare in incerto divitiarum suarum? vana est spes in divitiis sita; ergo indecenter quis fide in illis. At verò etiam cum detrimento id facit, multorum enim malorum radix est cupiditas. Arguit Salomon eum, qui videns inter se litigantes & rixantes, se illorum rixis immiscet, ita contra se illos prouocans, & hac similitudine illum Sapiens criminatur. *Sicut qui apprehendit auribus canem: sic qui transiit impatiens, & commiscetur rixa alterius*. Quomodo impatiens, aliorum te existimas impatientiam compeſcere? Vide, ne dum aliis pacem putas dari, illam tu ipse perdas. Sed ò quam cupidus congruit ista similitudo? canis animal est irritabile, & maxime si auribus teneatur: quod faciens, molestia se tradit, magnoq; periculo: tenere non potes, sine molestia, cane se excutiente & conante liberari. Si laxas, num morsum illius poteris euitare, qui illius ori propinquas habes manus? Diuitia, diuitiz sunt canis iste; tenere non potes sine labore & molestia, relinquere sine miseria. Auribus tenes, quasi te sint auditura tibi; blanditura: Sed nō audient: laborabunt autem, vt se de manibus tuis excutiant, tibi ipsi laborem crean-

1. Tim. 6.
17.

1. Tim. 6.
10.

Prov. 26.
17.

tes: quas si dimiseris, perinde eris ac si a cane mortus sis. Dimissa igitur misera ista servitute, Deo seruiamus, cui soli seruitus debetur, honor, & gloria. Amen.

MORALE.

O Veritas! quae tam potens es, cur te dimittis à vanitate luperari? vinci à fallitate? cur ibi obscuraris, vbi tu magis splendes? cur vbi dominaris, ibi fugaris? Quid clarius apparet, quam quod omnia *vanitas sunt, & vanitas vanitatum?* Mundus transiens per se se suam ostendit instabilitatem. Bona illius iugiter locum mutantia, atque hinc inde tranſeuntia, se transitoria esse clamant voce propria: rerum omnium temporalium incomprehensibilis confusio, alta veluti praconis voce loquitur, in his nullam quietem posse reperiri: veritas in vanitate se manifestat, dum vanitatem ipsam omnibus manifestat. Quando iussit Deus, vt ex vacca rufa fieret cinis, qui aqua lustrationis misceretur, id fieri praecipit palam & coram omnibus. *Elazar (inquit) educam extra castra, immolabis eam coram omnibus, comburetq; eam cinis videntibus.* Cinis quid notat, nisi finem rei, & illius consumptionem? Qui vaccam immolauerit, Sacerdos videlicet, qui combusserit eam, qui cineres effuderit in loco deputato, omnes isti erant, per hoc quod fecerant, immundi: qui autem ex aqua, in quam cineres immitebantur, lotus fuisset, mundabatur. Vt sint nempè cineres, multitudini (inquit) filiorum Israël in custodiam, & in aquam aspersionis, quia pro peccato vacca combusta est. Vnde cinis? vnde consumptio? vnde interitus? ex peccato. Quia peccauit homo, in puluerem mortis reductus est. *Quoniam omnes dies nostri defecerunt, & in ira tua defecimus: posuisti enim iniquitates nostras in conspectu tuo.* Propterea illi immundi omnes. At si aqua cum cineribus aspergamur, inde mundamur. Vnde rerū est vanitas, tranſitus, corruptio? ex iniquitate. Vanitatem hanc, corruptionem, cineres, applica tibi cum aqua ex fonte lacrymarum procedente, qui est

qui est oculus, & ecce omnia muuda sunt tibi. Quare ergo iabet Deus, vt hæc resolutio in cineres fiat, cunctis videntibus; quia ipsa est omnibus manifesta; nullum mortalium latet nos esse mortales; testatissima est omnibus rerum vanitas; exploratissima est omnium mundanarum rerum consumptio. Id restat, vt quod scimus, testemur; quod nouimus, consideremus; quod manibus iugiter atrectamus, oculis ac mente cautè attendamus. Ecce veritatis claritas, potestas, dominatio. Nihil enim manifestius in hac vita, sicut morte nihil est certius. Et in nulla tamen re alia sic aberrant homines, sicut à vanitate irriuntur, à falsitate decipiuntur, adeò vt torus sit mundus in maligno positus; vt sit omnis homo mendax, & deficiat sanctus, & diminuta sint veritates à filiis hominum. Non enim solum vana locuti sunt vnusquisq; ad proximum suum, sed ipsi sibi diligunt vanitatem, ipsi sibi quaerunt mendacium, tenebras diligentes, veritatem odio habentes, neque illam in domum suam recipientes.

II Heu! curabi ipsa veritate non recepta excutiendus est puluis de pedibus? Pedes quid sunt, nisi finis vite, sicut vltima sunt corporis pars? quid ergo puluis iste est, nisi cinis & puluis mortis? Veritas dum reicitur, ipsa mortem obicit se repellentibus, sciant se propter hoc morituros. Acceptet in hoc veritatem, quæ vnde reicitur, illuc regreditur. Adam quia veritati assensus non est, veritatem expertus est, quæ ab oculis est fugata, ad manus reuerfa est, & ad totum hominem, qui quod fide non accepit, hoc re ipsa recipit. Vocem illam non audisti? *Morte morieris*; Rem sentis, quod morte moriaris. Vanitas & veritas obuierunt sibi, vt vbi vana est veritas, vera ibi sit vanitas. *Verè enim* (inquit Propheta) *mendacium possederunt Patres nostri, vanitatem, quæ eis non profuit.* Si verè mendacium, veritas mendacio coniuncta est, vt ostendat mendacium verè mendacium esse, atque vanitatem nihil prodesse. Ecce mendacium sine veritate. *Audite verbum Domini viri illusores, dixisti enim: Percus-*

simus fidem cum morte, & cum inferno fecimus pactum. Flagellum inundans cum transierit, non veniet super nos, quia posuimus mendacium, spem nostram, & mendacio protecti sumus. Putabant isti non tangi à tribulationibus, quas mortis & inferni nomine notat Propheta, quasi ipsi conuenierint cum illis, vt ab eis non tangerentur; Quod quia falsum erat: neq; enim, vt putabant ipsi; ab ipsis tribulationibus fuerunt immunes: Propterea dicit Propheta, quod in mendacio sperauerunt; quod ipsi tamen non mendacium reputabant. Intellige namq; quod sperabant in re, quæ mendacium erat, id est non erat eos saluatura & protectura. Sic est omnis, qui sperat in rebus vanis, quæ non profunt in tempore necessitatis. Et propterea dicuntur confidere in nihilo: sed tunc vanitas apparet cum veritate, quando in necessitate homo constitutus, ab iis, in quibus confidebat, derelinquitur. Quod Isaias notat, subdens: *Subuertet grando spem mendacii, & protectionem aqua inundabunt; & delebitur fides vestrum cum morte, & pactum vestrum cum inferno non stabit. Flagellum inundans, cum transierit, eritis ei in conculcationem. Quando cunq; pertransierit tollet vos.* Hoc clarum est; hoc manifestat experientia; hic veritas radios suos effundit clarissime; nemo est, qui non experiatur, qui non confiteatur, se à mundo deceptum, delusum, confusum. Sed verius dicite, & viri illusores; Nos, nos ipsi sumus illusores nostri; ipsi nos nobis illudimus, decipimus nosmetipsos, nobis ipsis persuademus, quod falsum esse quotidie experimur. Si dicebant veteres illi: *Verè mendacium possederunt Patres nostri.* Dicite vos: Verè mendacium possedimus, vanitatem, quæ nobis non profuit. Hoc verè dixeritis.

Sed veritas ista quæ præualet, vt vanitatem cognoscatis, non præualebit, vt eam derelinquatis? & vltra eam spem mendacii non ponatis? Verba hæc Ieremia: *Verè mendacium possederunt Patres nostri; quæ diximus esse antiquorum, nostra magis sunt, de nobis prædicta sunt.* Postquam enim Iudæis illorum exterminium com-

Jer. 16. 19. *innatus est; fubdit illico: Domine fortitudo mea, & robur meum, & refugium meum in die tribulationis: ad te gentes venient ab extremis terra; & dicent: Verè mendacium possederunt Patres nostri. Nos hæc dicimus, confitentes, quòd Patres nostri Idola adorantes & gentilitèr viuentes, longè erant à veritate, mendacio nitentur. Cur illuminatos habentes oculos cordis nostri ad cognoscendam vanitatem Patrum nostrorum, ad cognoscendam nostram cæci sumus? Si fides antiquorum errorem nobis reuelauit, quare fides, cum tibi coniuncta experientia, nostrum nobis non reuelat errorem? nos nostra non admonet vanitatis, deceptionis, illusionis, damnationis?*

Jer. 16. 20. *Nunquid factus sibi homo Deos, & non sunt Diæ? Iam ultra quod fecerant Patres nostri, non facimus nos, vt adoremus Deos illos veteres; sed alii loco eorum surrexerunt. Quid verò aut qui? Id, quod colimus, quod diligimus, quod quærimus, in quo confidimus, congregantes nobis auaritiã malam, Mammona seruientes, quòd est Idolorum seruitus. Hos, hos Deos nobis facimus, & non sunt Diæ tamen. Si Diæ sunt; surgent, & opulentur vobis, & in necessitate vos protegant. Sed neque dare diuitias possunt. Hominem à morte non liberant, neque firmum à potentiore Homine: cum ad usum non restituunt, de necessitate hominem non liberabunt. Vidua non miserabuntur, neque orphanis beneficient. Sicut enim vas hominis confectum inutile efficitur, ita sunt & Diæ illorum. Clara est, & quæ nunquam marcescit veritas, ipsa de bonis istis temporalibus decernens ita clamat. Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Quid habet amplius homo de vniuerso labore suo, quo laborat sub sole? Vidi cuncta, quæ fiunt sub sole: Et ecce vniuersa vanitas, & afflictio spiritus. Quod de lingua dicitur, & de ore, de manibus verum est, quia per verbum sæpè intelligitur opus in Scriptura.*

Deut. 32.

Bar. 6. 34.

Eccles. 1. 2.

Prou. 26.

28.

Pro 31. 30.

Lingua fallax non amat veritatem, & os lubricum operatur ruinas. Fallax gratia, & vana est pulchritudo. Fal-

lacia est diuitiarum, opus fallax omne illud est, quod fallacis intendit, & non sequitur veritatem. Quid igitur expectandum? operatur ruinas. Vnde tot tantæque ruinae in vniuerso, nisi ex eo, quod non amatur veritas, diligitur vanitas? Vnum opus fecit Achan, diuitias diligendo & furtim subtrahendo, & percussus est populus, pertimuitque cor populi, & instar aquæ liquefactum est. Aduersitas, quam primum populus ingressus in terram promissionis passus est, ex auaritia processit. Vt sit signum quòd illa minus operatur. Cauete ergò ab omni auaritia, & in tantum ab ea recedite, vt ne sollicita sit tu anima vestra quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini. Tanta est Deo cura, vt auaritiã abiciãt, vt ipse se nostrum constituerit curatorem & tutorem, vt id velit nobis persuasissimum esse. Quapropter id ratione demonstrat, atque conuincit hoc argumento: quod qui maiora suppeditat, in minoribus non deerit, qui minora curat diligenter, maiora non deferet. O documentum nostrum, quod ex diuino argumento sumendum est. Tu cur minora tantum attendis? Non ob aliud Deus infima considerat, nisi vt superioribus prouideatur. Alimenta, & quibus tegamur, cur in mundo sunt? vt iis aliamur nos, tegamur nos. Tu insipiens, te neglecto, mente ac sollicitudine ad ima descendis? plus tua inferiora curas, quàm reipsum? quàm celestia? quàm Deum? Volucibus prospicit Deus, vt tibi sint in obsequium, in exemplum, in stimulum: & tu tantum prouisorem tuum oblitus, tu tibi vis prouidere? Volucres sunt, volantes, veloces ii, quibus à Deo prospicitur de transeuntibus, & fugientibus, & tui, qui manes, qui immortalitati dedicatus es, obliuiscitur Deus? Tui recordatur ipse, ergò & tu in mente habeto Deum, qui p. l. i. te à iuuentute tua, pasturus in aeternum, modò non adhaereas terræ. Quod nobis concedat. Amen.